
КАНАДА:

історія та сучасність

**Навчально-методичні матеріали
та плани семінарських занять
для студентів IV курсу
історико-юридичного факультету**

Укладач О. О. Лейберов

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

КАНАДА: історія та сучасність

*Навчально-методичні матеріали
та плани семінарських занять
для студентів IV курсу
історико-юридичного факультету*

Укладач О. О. Лейберов

Ніжин
2020

УДК 94(71)(075.8)
К19

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 12 від 14.05.2020 р.

Рецензенти:

Кириленко С. О. – доцент НДУ ім. М. Гоголя, кандидат історичних наук;

Мартиненко В. В. – доцент НДУ ім. М. Гоголя, кандидат історичних наук

Канада: історія та сучасність: навч.-метод. матеріали та К19 плани семінарських занять для студентів IV курсу історико-юридичного факультету / уклад О. О. Лейберов. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 47 с.

Навчально-методичний посібник віддзеркалює зміст, мету та завдання курсу "Канада: історія та сучасність". У посібнику представлена робоча програма курсу, плани семінарських занять з методичними рекомендаціями до них, тематика реферативних повідомлень, завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, обов'язкова та додаткова література, орієнтовний перелік питань для самопідготовки. Методична розробка розрахована на студентів історичних та політологічних спеціальностей вищих навчальних закладів та стане їм у пригоді для самостійної підготовки до складання заліку, написання курсових та дипломних робіт.

УДК 94(71)(075.8)

© О. О. Лейберов, укладання, 2020
© НДУ ім. М. Гоголя, 2020

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Опис навчальної дисципліни	5
3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.....	7
4. Структура залікового кредиту.....	14
5. Методичне забезпечення.....	19
5.1. Плани та методичні рекомендації до практичних занять	19
5.2. Орієнтовні питання для самопідготовки	34
6. Глосарій.....	36
7. Рекомендована література.....	39

1. ПЕРЕДМОВА

Курс "Канада: історія та сучасність" є складовою та логічним продовженням курсів нової та новітньої історії країн Європи та Америки, та охоплює період з моменту приходу на території країни ескімоських та індіанських племен, відкриття європейцями Канади і до початку XXI століття. У цей період території Канади були заселені та пройшли шлях від примітивних первісних цивілізацій до становлення нації та незалежної країни. Курс дисципліни надає студентам базові знання у сфері північноамериканського регіонознавства.

Тематично курс поділяється на три частини: історію Канади до конфедеративного періоду, історію канадського домініону та сучасну історію країни.

Вивчаючи історію Канади, слід в першу чергу враховувати географічну специфіку країни, її значні територіальні розміри та відносно невелику чисельність населення. Канада – багатонаціональна та багато-конфесійна країна, саме тому, при вивченні її історії слід враховувати франко-канадський фактор та фактор корінних народів даного регіону. Не останню роль у формуванні специфіки країни зіграло сусідство зі Сполученими Штатами Америки, які набагато переважають Канаду за економічними показниками та у військовій сфері. Канада протягом всієї своєї історії залежала від зовнішніх ринків збуту своєї продукції, які головним чином знаходилися у США, при цьому залишаючись важливим джерелом сировини для американської промисловості. Політичний устрій Канади, що оформився, як федерація провінцій та територій, також сильно впливає на розвиток країни, зберігаючи певне напруження між федеральним центром та владою на місцях.

Головна увага в курсі приділена аналізу найбільш значущих подій політичного, соціального, культурного та економічного характеру протягом всього історичного розвитку країни. Значне місце відведено розгляду міжнародних відносин Канади, їх розвитку та сучасному стану. Окремі спеціальні розділи присвячені актуальним питанням сучасного життя країни: трансформації її у світову капіталістичну систему, становленню демократичного суспільства, білінгвізму та мультикультуралізму, провінційному націоналізму та сепаратизму, історії Конституції Канади та канадському федералізму.

Висвітлюється роль, яку відіграють релігійні, національні та культурні традиції у формуванні політичного та соціального клімату в різних провінціях країни.

До посібнику включений історичний, політологічний, соціологічний статистичний, регіональний матеріал, почерпнутий не тільки з канадських джерел, а й з досліджень сучасних вітчизняних та закордонних канадознавців.

Вивчення курсу "Канада: історія та сучасність" розраховано на один семестр. Лекційна та практична складова курсу повністю збалансовані і дають можливість у повному об'ємі розглянути теоретичні питання курсу та якісно підготуватися до семінарських завдань. Вивчення окремих модулів завершується тематичним контролем. Складовою частиною курсу є розділ самостійної та індивідуальної роботи студентів.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс: Підготовка спеціалістів	Напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів відповідних ECTS: 3 Модулів: 3 (аудиторна робота; індивідуальна робота (ІНДЗ); самостійна робота) Змістових модулів: 2 Загальна кількість годин: 90 Тижневих годин: 2 Семестр – 8	Шифр та назва галузі знань: Гуманітарні науки Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Нормативна Рік підготовки: 4 Семестр: 8 Лекції (теоретична підготовка): 18 год. Практичні заняття: 16 год. Самостійна робота: 56 Вид контролю: залік

Мета курсу: формування уявлення про особливості та головні етапи розвитку країни у різні історичні періоди, вивчення законо-

мірностей, тенденцій та національних особливостей історичного розвитку Канади в означений історичні періоди, формування та розвиток творчо та самостійно мислячої особистості.

Предмет: огляд найважливіших історичних подій країни у новий та новітній період, аналіз основних тенденцій суспільно-економічного, політичного, культурного, етнонаціонального та духовно - релігійного розвитку населення Канади.

Вимоги до знань та умінь

Знати:

- базовий фактичний матеріал;
- хронологію історичних подій історії Канади;
- історіографію вивчаємої дисципліни;
- рушійні сили та характер еволюції канадської політичної системи;
- особливості та специфіку формування національної держави;
- головні тенденції міжнародних відносин у країні та регіоні;
- основні методи науково-дослідної діяльності.

Вміти:

- оперувати історичними поняттями та сучасною науковою термінологією;
- виділяти та систематизувати основні ідеї у наукових текстах;
- вміти чітко виражати та обґрунтовувати свою точку зору;
- використовувати здобуті навички та знання у професійній діяльності;
- виявляти закономірності історичного розвитку.

Володіти:

- навичками збору, обробки, аналізу та систематизації наукової інформації;
- навичками вибору методів та засобів вирішення конкретних дослідницьких задач;
- комплексом загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Компетенції:

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів повинні бути сформовані наступні компетенції:

Загальнопрофесійні:

- здійснювати науково-дослідницьку діяльність у відповідній професійній сфері з використанням сучасних методів дослідження та інформаційно-комунікативних технологій;
- складати загальний план роботи з обраної теми, пропонувати методи дослідження та засоби обробки наукових результатів, проводити дослідження по узгодженому з науковим керівником плану, представляти отримані результати.

Універсальні:

- здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досліджень, генеруванню нових ідей за для вирішення дослідницьких та практичних задач у міждисциплінарних областях;
- здатність проектувати та здійснювати комплексні дослідження на основі цілісного системного наукового світосприйняття;
- формування мети особистого та професійного розвитку та умов їх досягнення, з врахуванням етапів професійного зростання, індивідуально-особистісних особливостей.

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОГРАМА КУРСУ "КАНАДА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ"

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Канада на початку історії. Історія Канади у новий час.

Тема 1. Вступ: "Канада: історія та сучасність". Підходи до викладання курсу.

Характеристика географічного положення країни (клімат, населення, територіальний устрій, політична структура, право та судочинство) та сучасного політико-економічного стану розвитку країни. Місце історії Канади у світовому загальноісторичному процесі. Предмет, періодизація та проблематика курсу "Канада: історія та сучасність", принципи його побудови. Основні тенденції розвитку сучасного канадознавства. Історіографія історії Канади: сучасний стан і тенденції розвитку. Вивчення проблем історії Канади у вітчизняній історичній науці. Характеристика джерельної бази та аналіз інтернет-ресурсів (офіційні сайти урядових установ Канади).

Тема 2. Відкриття Канада європейцями та початок її колонізації.

Проникнення людини у Північну Америку. Гіпотези заселення Канади людиною. Характеристика ескімоська та індіанська цивілізацій до приходу європейців. Перші плавання у Канаду. Свідчення буддійського ченця Хвуй Шана. Плавання норвезьких вікінгів Еріка Рудого та Лейфа Щасливого (986-1020 рр.) та перші спроби освоєння канадського узбережжя. Плавання у Канаду графа Оркнейського. Відкриття Х. Колумбом Америки та активізація інтересу європейців до Нового Світу. Плавання Дж. Кабота (1502 р.), братів Кортереаль, Дж. Веразано 1524 р. Експедиція Жака Карт'є. Французьке відкриття Канади. Французьке колоніальне панування у Канаді. Діяльність Ж.-Ф. де Ла Рока, с'єра де Роберваля на посту віце-короля і намісника Канади. Доктрина двох сфер і фактична легалізація англійської та французької колоніальної експансії і французької колоніальної експансії (60-і – середина 80-х років XVI ст.). Діяльність Ж. Рібо та Р. де Лодоньєра. Колонізація Північної Америки Х. Гілбертом, А. Гілбертом та В. Реллі.

Тема 3. Колоніальний період в історії Канади.

Канада в епоху французького колоніального панування (1605–1763 рр.). Періодизація французького періоду колоніального панування у Канаді. Характеристика першого періоду (1605–1663 рр.). Французька Ост-Індська компанія. Експедиція С. де Монта та С. де Шамплейна. Заснування Порт-Ройяла в Акадії. Заснування факторії Квебек (1608 р.). Діяльність Шамплейна на посаді губернатора колонії (1608-1635 рр.) Укладення франко-індіанського союзу (гурони, оттави, монтани). Торгівля хутром. Утворення колонії Нова Франція. Статус корпоративної колонії. Проникнення у Канаду ордена єзуїтів. Другий період (1663-1763 рр.). Ж. Кольбер. Зміна статусу колонії. Коронна колонія. Французька військова присутність у Канаді. Укріплення безпеки колонії. Формування адміністрації Нової Франції. Діяльність інтенданта Ж. Талона. Укріплення кордонів колонії. Війни з ірокезами. Французька еміграція у Канаду. Причини слабкості імміграційних процесів. Сеньйоральна система. Католицька церква у Канаді. Квебекська єпархія. Ф. Лаваль. Соціально-економічний розвиток колонії. Рух "воєжерів". Формування франко-метиської етнічної спільноти. Англо-французьке суперництво у Північній Америці (регіони: Акадія – Нова Шотландія, кордон Канади та Нью-Йорка, статус Країни ірокезів). Англійська компанія Гудзонової затоки. Війна короля Вільгельма 1689–1697 рр. та її вплив на північноамериканські колонії. Війна за іспанську спадщину 1702–1713 рр. (війна королеви Анни). Утрехтський

мирний договір 1713 р. Втрата Францією Акадії та Ньюфаундленду. Війна за австрійську спадщину 1744–1748 рр. (війна короля Георга) та її вплив на північноамериканські колонії. Франсуа Біго та його управління Новою Францією. Семирічна війна у Північній Америці 1756–1763 рр. (4-а франко-індіанська війна). Діяльність маркіза де Монкальма. Облога Луїсбурга (1758 р.). Дж. Уолф та захоплення Квебеку. Взяття Монреалю. Зародження національної свідомості французьких колоністів. Поразка Франції та Паризька мирна угода 1763 р. Втрата нею колоніальних володінь у Канаді. Причини поразки Франції.

Англійський колоніальний період (1763-1867 рр.)

Наслідки завоювання Британією Нової Франції (1760–1774 рр.). Повстання індіанців на чолі з Понтіаком. Королівський наказ 1763 р. та створення нової систем управління. Британська провінція Квебек. В. Джонсон та "подарункова дипломатія". Стан римо-католицької церкви після завоювання Нової Франції. Дж. Мюррей та його роль у збереженні римо-католицької церкви у Новій Франції. Назрівання американської революції та прийняття Квебекського акту 1774 р. Війна за незалежність США та позиція Канади. Втручання американців у Квебек. Участь ірокезьких племен у воєнних діях на боці британців. Лоялістська імміграція у період війни за незалежність. Утворення колонії Нью-Брунсвік. Криза системи управління. Конституційний акт 1791 р. Розподіл колонії Квебек на Нижню та Верхню Канаду за етнічним принципом. Англо-американська війна 1812–1814 рр. Військові дії на території Канади. Новий рівень становлення національної свідомості канадців. Соціально-економічний розвиток Верхньої та Нижньої Канади: порівняльна характеристика. Церква та суспільство у першій пол. XIX ст. Канада та імперський протекціонізм. Зародження національної буржуазії. Середні стани та колоніальна олігархія. Загострення соціальних протиріч. Поява профспілок. Посилення опозиційних настроїв. Назрівання революційної кризи. Радикали та помірковані. Повстання 1837–1838 рр. Причини поразки. Місія лорда Дарема та її наслідки (акт про союз 1840 р. та його роль у створенні нової держави). Боротьба за самоуправління. Революція 1848 р. та встановлення принципу "відповідального уряду". Розвиток Канадської автономії. Уряд Лафонтена-Болдуїна. Ліберально-консервативний союз Макдональда-Карт'є. Економіка Канади у 50–60-і рр. XIX ст. Угода про зовнішню торгівлю між США та Канадою (1854 р.). Формування національного ринку. Громадянська війна у США та її вплив на рух за об'єднання Британської Північної Америки. Зміна позиції метрополії. Квебекська конференція та розробка проекту конституції. Боротьба навколо квебекських резолюцій. Вестмінстерська конференція. Акт

про Британську Північну Америку 1867 р. та його роль у створенні конфедерації Конституція Канадської конфедерації. Домініон як держава з обмеженим суверенітетом.

Тема 4. Політичний та соціально-економічний розвиток Канади у кінці XIX – на початку XX століття

Соціально-економічний розвиток домініону у 2-й пол. XIX ст. Становлення двопартійної політичної системи. Консервативна партія та "національна політика" Дж. Макдональда. Територіальне розширення Канади. Проблема західних територій. Повстання метисів у Канаді 1869 р. Перший уряд Дж. Макдональда (1867–1873). Дж. Макдональда (1867–1873). Тихоокеанський скандал та поразка уряду консерваторів. Ліберали при владі (1873–1878 рр.). Економічна програма А. Макензі та причини її не популярності. Економічна криза 1870-х рр. та повернення консерваторів до влади. Партійно-політична боротьба 1873–1896 рр. Друге повстання метисів 1884–1885 рр. Луї Ріель. Поява англо-канадського та франко-канадського націоналізму. Рух "Канада понад усе". Континенталізм та імперіалізм у політичній свідомості еліти. Робітничий та фермерський рух. Загострення міжетнічних відносин. Політична депресія та пошук шляхів її подолання. Федеральні вибори 1891 р. Канада в "Ера лібералізму" 1896–1911 рр. Зміни програмних установ ліберальної партії. У. Лорьє перший франко-канадець на посту прем'єр-міністра країни. Парламентські вибори 1896 р.. зміни економічної кон'юнктури. Ліберальний варіант "національної політики". Економічний бум кінця XIX – початку XX ст. Зростання імперіалістичних настроїв. Канада та англо-бурська війна. Рух за імперську федерацію та позиція уряду Лорьє. Ліберали та проблема імперської єдності. Перемога консерваторів на виборах 1912 р. Економічне зростання початку XX ст. Індустріалізація та урбанізація Центральної Канади.

Канада у роки Першої світової війни. Консерватори та імперські відносини напередодні світової війни. Соціально-економічна та політична лінія уряду Р. Бордена. Акт про військові заходи 1914 р. Вплив війни на економіку країни. Посилення проникнення американського капіталу. Розвиток державного регулювання економіки. Введення конскрипції. Канадські експедиційні війська. Трагедія під Іпром. Битва при Вімі. Імперська воєнна конференція та участь у ній Канади. Криза двопартійної системи. Р. Борден та імперські воєнні кабінети 1917–1918 рр. Криза військової повинності 1917 р. Опозиція військовій повинності. Акт про воєнні вибори. Проблема виборчого права жінок. Заборона продажу спиртних напоїв. Посилення страйкового руху.

Вініпегський загальний страйк 1919 р. Канада та створення Версальсько-Вашингтонської системи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Новітня історія Канади (1918 р. – початок XXI ст.

Тема 5. Канада у міжвоєнний період та роки Другої світової війни.

Обрання лідером Ліберальної партії Вільяма Лайона Макензі Кінга. Уряд А. Мейгена 1920–1921 рр. Імперська конференція 1921 р. та спроба централізованого керівництва зовнішньою політикою. Загострення політичної боротьби у Канаді з питань імперських відносин. Т. Крерар та Національна прогресивна партія. Зовнішня та внутрішня політика уряду М. Кінга у 1920-х рр. Чанакська криза 1922 р. та Канада. Імперська конференція 1923 р. Справа Кінга-Бінга. Вибори 1926 р. Вестмінстерський статут 1931 р. та його значення. Запровадження канадського громадянства. Нові політичні рухи: прогресизм, лейборизм, франко-канадський націоналізм, соціалізм. Жіночий рух. Економічний розвиток Канади між двома світовими війнами. Період "проспереті". Фактори економічного зростання та структурні зміни у господарській системі. Посилення залежності Канади від США. Американізація країни та спроби протистояння їй. Економічна криза 1929–1933 рр. та її особливості в Канаді. Вибори 1930 р та перемога консерваторів. Уряд Р. Бенета 1930–1935 рр. Спроби виходу з кризи. Імперська економічна конференція 1932 р. Оттавська економічна конференція та створення системи імперських преференцій (1932–1934 рр.). "Новий курс" Річарда Бенета. Діяльність радикальних партій (комуністи та фашисти) у 30-х рр. Вибори 1935 р. та перемога ліберальної партії. Соціально-економічний курс уряду Макензі Кінга (1935–1940 рр.). Політика "власного вибору". Зовнішня політика Канади на передодні Другої світової війни. Культурне життя канадського суспільства в 20–40 рр. ХХ ст.

Канада у роки Другої світової війни. Вступ Канади у Другу світову війну. Закони про заходи військового часу та мобілізацію трудових ресурсів (1940 р.). К. Хау та Управління озброєнням та військовим постачанням. Поразки канадських військ у Гонконзі (1941 р.) та Дьєппе (1942 р.). Участь канадських військ у наступах у Італії, Франції та Німеччині. Інтернування "ворожих" етнічних меншин. Проблема загальної військової повинності. Канадська дипломатія у роки другої світової війни. Квебекські конференції 1943 та 1944 рр. Військова економіка Канади. Заходи по створенню держави загального

благоденства. Вибори 1945 р. та перемога Ліберальної партії. Радянсько-канадські відносини у роки війни. "Справа Гузенко" та погіршення у відносинах СРСР та Канади. Роль Канади у створенні ООН.

Тема 6. Канада у післявоєнний період (середина 40-х – середина 80-х рр. XX ст.).

Економічні та соціальні наслідки Другої світової війни для Канади. Посилення залежності від США. Ліберали при владі 1945-1956 рр. Ідеологічна та організаційно-тактична еволюція ліберальної партії. Канадський неолібералізм. Реконверсія. "Держава загального благоденства": теорія та практика. "Континенталізм" як основа ліберального курсу. Зовнішня політика Канади. Приєднання Ньюфаундленду до Канади (1949 р.). Участь Канади у створенні НАТО. Особливості політичного та економічного розвитку Квебеку в 50-60 рр. XX ст. Наслідки континентальної інтеграції. Американізація Канади та реакція суспільства. Криза ліберального курсу. Повернення консерваторів до влади (1957–1963 рр.). Вибори 1957 р. та перемога Джона Діфенбейкера. Розвиток державного регулювання. Підтримка національного капіталу. Прагнення скоротити економічну залежність від США. Посилення самостійницьких тенденцій у зовнішній політиці країни. Протиріччя та невдачі політики Д. Діфенбейкера. Системна криза 1960-х рр. Ліберальний уряд Лестера Б. Пірсона (1963–1968 рр.). Ліберали у пошуках нового курсу. Піднесення національного руху франкофонів у 60–70 рр. XX ст. Жан Лесаж та "Тиха революція" у Квебеку 1960–1966 рр. Політика федеральної влади в Канаді щодо розв'язання франкоканадської проблеми. Посилення радикальної націоналістичної течії. "Фронт визволення Канади". Утвердження єдиної офіційної мови в Канаді. Жовтнева криза 1970 р. Канада у "період П.Е. Трюдо" 1968-1980 рр. Спроби вирішення національних та економічних проблем. Економічна криза 1974-1975 рр. та соціально-економічна політика лібералів. Робітничий рух. Зовнішня політика Канади. Консервативний уряд Дж. Кларка (1979-1980 рр.). "Закон про дві мови та культури". Референдум про суверенітет Квебеку 1980 р. та його результати. Процеси демократизації Ліберальної партії Трюдо. Уряд П. Е. Трюдо 1980–1984 рр. Національна Енергетична Програма. Конституційна реформа 1982 р. відмова уряду Квебеку підписати основний документ та його причини. "Консервативна хвиля" у Канаді. Зовнішня політика Канади. Обмеження співробітництва країни з НАТО. Відносини з Кубою. Прийняття Канади у "велику шістку" 1976 р. Вибори 1984 р. та поразка ліберальної партії.

Тема 7. Канада у кінці XX – на початку XXI століть. Особливості розвитку канадської економіки. Її сильні та слабкі сторони, регіональні

диспропорції економічного розвитку. Внутрішня та зовнішня політика уряду Мартіна Б. Малруні. Нова хвиля імміграції. Розвиток канадської культури та її "відкриття" іншому світу. Проекти реформи Конституції Канади (Мічлейкські та Шарлоттаунські угоди) та провал проекту створення "особливого суспільства" у Квебеці. Другий референдум про суверенітет Квебеку 1995 р. та його результати. Створення Квебекського блоку. Квебек та "Інша Канада". Політичний та соціально-економічний розвиток Канади у кінці 1990-х рр. Перегрупування сил на політичній арені у 1990-х рр. Уряд Кім Кемпбел – першої жінки прем'єр-міністра країни. Уряд Ж. Кретьєна. Парламентські вибори 2003 р. Ліберальний уряд Пола Е.Ф. Мартіна (2003–2006 рр.). Фінансові скандали та гучні відставки урядовців. Вибори 2006 р. Перемога консерваторів та уряд Стівена Дж. Харпера (2006–2015 рр.). Економічна криза 2008 р. Канадсько-американські відносини. Імміграційна політика консерваторів. Вибори 2015 р. Повернення лібералів та уряд Джастіна Трюдо.

Зовнішня політика Канади. Канада та північноамериканська інтеграція. Угода про вільну торгівлю з США (1989 р) та створення НАФТА (1994 р.). Угода про Північноамериканське партнерство в ім'я безпеки та процвітання 2005 р. (SPPNA) та її особливості. Основні пріоритети зовнішньої політики Канади у кінці XX – на початку XXI ст. Українсько-канадські відносини: проблеми і перспективи.

Особливості внутрішньополітичного розвитку країни. Особливості етнічного складу населення. Форма державного устрою Канади. Конституція Канади. Етапи формування канадської конституції. Біль про Британську Північну Америку, поправки до акту, Конституційна реформа 1982 р. Основні складові канадської Конституції. Верховний суд Канади та його місце у політичному устрої країни. Специфіка партійної системи Канади. Формування та функціонування системи "двох з половиною" партій. Основні політичні партії країни федерального рівня (Консервативна, Ліберальна, Нова демократична, Квебекський блок). Їх ідейні принципи, програмні документи, організаційна структура та електорат. Специфіка канадського федералізму. Структура влади у провінціях. Провінційні політичні партії. Розподіл владних повноважень між провінціями та федеральним центром. Угода про соціальний союз. Рішення Верховного суду з питання виходу провінцій зі складу федерації. Особливості мультикультурної політики Канади. Комісія Бі енд Бі (1963 р.). Розвиток концепції "особистої безпеки". Етапи розвитку франко-канадського національного питання. Українська діаспора у Канаді.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовий модуль 1. Канада на початку історії. Історія Канади у новий час.				Підготовка та захист навчального проекту (ІНДЗ)
Тема 1. Вступ: "Канада: історія та сучасність". Підходи до викладання курсу	2		8	
Тема 2. Відкриття Канада європейцями та початок її колонізації	2	2	8	
Тема 3. Колоніальний період в історії Канади	4	4	8	
Тема 4. Політичний та соціально-економічний розвиток Канади у кінці ХІХ – на початку ХХ ст.	4	4	8	
Змістовий модуль 2. Новітня історія Канади (1918 – початок ХХІ ст.)				
Тема 5. Канада у міжвоєнний період та роки Другої світової війни	2	2	8	
Тема 6. Канада у післявоєнний період (середина 40-х – середина 80-х рр. ХХ ст.).	2	2	8	
Тема 7. Канада у кінці ХХ – на початку ХХІ ст.	2	2	8	
Усього годин	18	16	56	

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів проводиться у формі вивчення окремих теоретичних питань по запропонованій літературі або самостійного вирішення задач з подальшим їх обговоренням на аудиторних заняттях.

Необхідно планувати самостійну підготовку так, щоб прослуховування матеріалів лекційних занять відбувалося після проведення самостійної теоретичної підготовки. У такому разі відбувається не тільки розуміння прослуханого матеріалу, але й з'являється можливість задати питання, що сприяє кращому закріпленню отриманої інформації. Підготовка до семінарських занять повинна включати в себе не лише у пошуку необхідних матеріалів для складання свого виступу на практичному занятті, але й питань, що викликали певні труднощі при самостійній підготовці.

Самостійна робота повинна сприяти:

- поглибленню та розширенню теоретичних та практичних знань;
- формуванню інтересів до самостійної науково-дослідної роботи;
- оволодінню прийомами процесу пізнання та розвитку пізнавальних здібностей.

Ціллю самостійної роботи студентів є забезпечення якісної підготовки спеціалістів.

Саме тому серед напрямків самостійної роботи слід виділяти такі:

1. Робота в бібліотеках

Самостійна підготовка студента до лекцій передбачає його ознайомлення з науковими дослідженнями з відповідних тем та їх рецензування. Рецензії подаються у письмовій формі до початку кожної лекційної теми.

Істотним елементом підготовки до семінарських занять є самостійна робота з науковою літературою.

Крім того формами самостійної роботи можуть бути:

- аналіз історичних джерел
- створення каталогів джерел, літератури, методичних та навчальних посібників, джерел у електронному варіанті
- складання таблиць та графіків
- виконання картографічних завдань

2. Робота в інформаційних мережах

3. Робота з програмами Microsoft Office та у мережі Інтернет, що забезпечується засобами навчально-методичного кабінету історико-юридичного факультету, покликана надати студентові додаткову інформацію при підготовці до лекцій та семінарських занять, а також реалізації його навчального проекту.

Індивідуальна робота студентів

Індивідуальна робота студентів передбачає створення умов для найповнішої реалізації творчих можливостей студентів у вигляді по-

точних консультацій з подальшим написанням контрольних робіт, складання колоквиумів, написання есе та підготовки і захисту індивідуального курсового проекту.

Есе

Есе – це письмовий твір-роздум над проблемою, що віддзеркалює особисту пропозицію автора та систему аргументів, на яких ця позиція ґрунтується.

Критерії оцінки есе

Студент повинен продемонструвати глибоке знання запропонованої/обраної проблеми. Використана інформація має бути збалансованою і підтримувати центральну ідею (тезу) есе. Думки мають бути викладені чітко і бути взаємопов'язані таким чином, щоб можна було слідувати за логікою викладу. Висновки мають бути самостійними, логічними та добре аргументованими. Есе повинне базуватися на оригінальних джерелах та новітній науковій літературі, але не реферувати останню. Есе має бути написане українською мовою.

Темі есе

1. Охарактеризуйте особливості взаємовідносин французьких колонізаторів та корінного населення північної Америки (порівняйте з Британською та Іспанською колоніальними імперіями).

2. Чому французька колоніальна модель у Канаді виявилася слабкішою за британську.

3. Чи можна вважати англо-американську війну 1812-1814 рр. як війну за незалежність Канади?

4. Американо-британське суперництво у Канаді ХІХ–ХХ ст.: чому британські колонії так і не перетворились на американські штати?

5. Англо- та франко-канадський націоналізм у кінці ХІХ – на початку ХХ століття: спільне та відмінне.

6. Чи є перспективи у канадського сепаратизму?

7. Канада у "великій сімці": рівноправний партнер чи зайвий учасник?

8. Чим обумовлені успіхи та невдачі політики мультикультуралізму у Канаді у 2-й половині ХХ ст.?

9. Націоналізм чи континенталізм: вибір шляху розвитку країни у кінці ХХ на початку ХХІ ст. – за чим майбутнє Канади?

10. Федеральний центр та провінції: боротьба за владні повноваження. Якою буде політична система Канади у ХХІ ст.?

Курсовий проект

Індивідуальний курсовий проект повинен бути присвячений одній з тем/проблем курсу(яку студент самостійно обирає за домовленістю з викладачем) і ставити за мету її самостійне поглиблене вивчення та використання отриманих знань для професійних або суспільних потреб. Виконання проекту вимагатиме від студента реалізації особистих здібностей (літературних, мистецьких, технічних) та спеціальних навичок (робота з комп'ютером, аудіо- та відеоапаратурою, пресою, громадська комунікація, обробка статистичних даних тощо).

Критерії оцінки навчального проекту:

- оригінальність ідеї;
- самостійність розробки і виконання;
- змістовність, наукова обґрунтованість;
- якість виконання;
- практична цінність;

Варіанти курсових проектів:

- презентація;
- електронний урок/підручник;
- сценарій рольової гри;
- соціологічне опитування;
- електронний варіант газети/журналу;
- власна стаття чи наукове дослідження;
- фотоальбом (альбом політичних чи історичних карикатур).

Методи навчання: лекції та семінарські заняття з використанням методів активного навчання; індивідуальна робота (консультації, есе); самостійна робота в бібліотеках і комп'ютерних мережах, підготовка та захист індивідуального науково-дослідного завдання.

Методи оцінювання: робота на практичних заняттях та лекціях, анотація рекомендованої наукової літератури, поточне письмове тестування, підбір рекомендованої літератури до тем, реферат, залік.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Підсумкова (загальна) оцінка з курсу є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, обрані студентом:

Підготовка до лекцій (рецензування рекомендованої літератури) – 0–7 балів

Підготовка та робота на семінарах – 0–48 балів

Індивідуальний науково-дослідний проект – 0–20 балів
 Поточні тести – 0–15 балів
 Ессе – 0–10 балів

**Розподіл балів,
що присвоюються студентам у заліковому кредиті**

Модуль 1							Модуль 2 (ІНДЗ)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			20	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7		
11	7	13	13	12	12	12		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	Відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Плани та методичні рекомендації до практичних занять

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

**Канада до початку епохи "Великих географічних відкриттів"
та встановлення французького колоніального панування (2 год.).**

План

1. Контакти "Старого" та "Нового" світів у доколумбову епоху
2. Корінні народи Канади на початку європейської колонізації: розселення, господарство, культура та релігія
3. Європейське проникнення у Канаду в кінці XV – на початку XVII століття
4. Встановлення французького колоніального панування у Канаді (перший етап – 1605–1663 рр.).

Теми рефератів

1. Особливості цивілізаційного розвитку народів Північної Америки до європейського завоювання.
2. Історичний портрет Ж. Карт'є
3. Франко-метиси та канад'єни – нові етнічні групи колоніальної Канади.
4. Порівняльний аналіз сеньйоральної системи Нової Франції та метрополії: спільне та відмінне.

Методичні рекомендації

Оптимальною формою проведення даного семінарського заняття може стати комбінація з поєднання різних елементів технології колективно-групового навчання. Для висвітлення першого та третього питання варто застосувати методику дискусії, друге та четверте питання – у формі рольових ігор.

Дискусія – це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Саме ця форма роботи сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію. Формує навички аргументації та відстоювання своїх думок, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Готуючи відповідь на перше та третє питання, студентам необхідно звернути увагу на перші контакти представників європейської та східної цивілізації з корінним населенням Північної Америки. Аналізуючи систему взаємодії представників цивілізацій, студенти

обов'язково повинні з'ясувати причини, суть та наслідки цих контактів. Необхідно дати відповіді на такі питання: чим пояснити цікавість європейців до відкриття нових земель, у яких формах відбувалися взаємовідносини, їх ефективність та результати. Порівняти відкриття Х та XV–XVI ст., дати відповідь, що за цей час змінилось і чому.

Друге питання можна провести у формі дискусії в стилі рольової гри. Студенти об'єднуються в групи, що представляють інуїтські (ескімоські) та індіанські племена (в залежності від територій проживання) і по черзі "представляють" їх. Головна увага повинна бути приділена соціально-політичному, економічному та духовно-культурному розвитку. Студенти повинні визначити, які племена стояли на вищому рівні розвитку, а які відставали та назвати причини цього, при цьому не забуваючи, що всі вони знаходилися на стадії розкладання первісно-общинного ладу.

Останнє питання необхідно розглянути окремою студентською групою, що буде представляти французьких переселенців-колонізаторів, та відповідати на питання, що будуть їм задаватися рештою студентського колективу. Дебатуючи не слід забувати, що позиції Франції була обумовлена її геополітичними та колоніальними інтересами.

Література

1. Акимов Ю. Г. Очерки ранней истории Канады. – СПб.: ВИРД, 1999.
2. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006.
3. Коленко В. А. Путешествия Жака Картье (Из истории открытия Канады) / В. А. Коленко // Американский ежегодник. – М.: Наука, 1982. – С. 272–294.
4. Тишков В. А. История Канады / В. А. Тишков. – М., 1982.
5. Тишков В. А. Страна кленового листа: начало истории / В. А. Тишков. – М.: Наука, 1977. – 176 с.
6. Finlay J. L. The Structure of Canadian History / J. L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario: PrenticeHall Canada, 1984.
7. Francis R. D. Canadian history to Confederation / R. D. Francis. – Toronto, Montreal: Harcourt Canada, 2000.
8. History of the Canadian People. – Vol. 1 (Beginnings to 1876). Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.
9. Morton D. A. Short History of Canada / D. A. Morton. - Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.
10. Trudel Marcel. The begginings of New France. 1524-1663 / M. Trudel. – Toronto, 1973. – 323 p.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Англо-французьке суперництво та встановлення Британської колоніальної системи у Канаді (2 год.)

План

1. Характеристика другого етапу французького періоду колоніальної історії Канади (1663–1763 рр.).
2. Англо-французьке суперництво у XVII – на початку XVIII ст. у Північній Америці (війна короля Вільгельма, війна королеви Анни, війна короля Георга)
3. Франко-індіанська війна та падіння Нової Франції.
4. Встановлення Британської колоніальної системи у Канаді

Теми рефератів

1. Історичний портрет Самуеля де Шамплейна.
2. Проблема кордонів Нової Франції та британської королівської колонії Нью-Йорк та її вирішення.
3. Погляди англійського та французького суспільства та політиків на північноамериканські колоніальні проблеми.
4. Маркіз Л-Ж. де Монкальм та генерал Дж. Вольф: дипломати та полководці-суперники франко-індіанської війни.

Методичні рекомендації

Обговорення проблем семінару відбувається у формі прес-конференції, на якій на запитання студентів відповідають представники колоніальної адміністрації (у першому питанні – "французи", а в останньому – "британці"). Слід звернути особливу увагу на методи управління колоніальними територіями, їх економічну базу, систему землеволодіння, розглянути етносоціальну структуру населення та інші проблеми. "Французи" повинні дати відповідь, чому їх колонії залишалися малозаселеними і потоки іммігрантів у Нову Францію були незначними. "Британці", при відповіді на своє питання зосереджуються на істотних змінах, що були проведені на ново приєднаних територіях, їх відношенні до нових франкомовних підданих та католицької церкви. При підведенні висновків студенти повинні з'ясувати, чия колоніальна система управління була більш придатна до умов Північної Америки і чому, зрозуміти причини перемоги Великобританії та дати відповідь чому Франція відмовилась від канадських територій (значних за площею) на користь повернення незначних острівних володінь у Вест-Індії.

Друге питання проводиться за сценарієм "симпозіуму", коли студенти, об'єднані у малі групи представляють позиції різних країн та

проводять дебати. Ведення дебатів один з найскладніших способів обговорення дискусійних питань. У дебатах поділ на протилежні точки зору набуває найбільшої гостроти, оскільки студентам необхідно довго готуватися й публічно відстоювати правильність своєї позиції. Кожна група має переконати опонентів та схилити їх до прийняття своєї позиції. Роль викладача полягає не лише у контролі за ходом дебатів, а й у пошуку найбільш гострих "точок дотику". Важливо, щоб учасники дебатів не переносили емоції на суперників, а спілкувалися спокійно. Студенти розділяються на три групи – "аналітиків", представників "Франції", "Великої Британії" та "індіанських племен". У ході дискусії необхідно з'ясувати позиції обох країн, їх ставлення до індіанців. Останні повинні аргументовано довести того, чому вони підтримують у конфлікті і чому. "Аналітики" контролюють процес дискусії, активізуючи його своїми запитаннями.

Література

1. Акимов Ю. Г. Очерки ранней истории Канады / Ю. Г. Акимов. – СПб.: Изд-во ВИРД, 1999. – 321 с.
2. Акимов Ю.Г. Этническое и политическое развитие Английской и Французской Канады: опыт сравнительной характеристики / Ю.Г. Акимов // Канадский ежегодник. Труды РОИК. Вып. 8. – М., 2004. – С. 197-210.
3. Акимов Ю. Г. От межколониальных конфликтов к битве империй: англо-французское соперничество в Северной Америке в XVII – начале XVIII в. / Ю. Г. Акимов. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2005. – 567 с.
4. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006. – 567 с.
5. Коленеко В.А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека, XVII-XX века / В. А. Коленеко. Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2006 - 314 с.
6. Кошелев Л.В. Самюэль де Шамплейн / Л.В. Кошелев // Новая и новейшая история. – 1970. - № 1. – С. 183-186.
7. Кошелев Л.В. Трагедия жителей Акадии / Л.В. Кошелев // Вопросы истории. – 1971. - № 9. – С. 212-215.
8. Тишков В.А. История Канады / В. А. Тишков. – М., 1982. - 176 с.
9. Федин А.В. Политика "францизации" в Новой Франции в первой половине XVII века // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку: Материалы Шестых Канадских чтений. - СПб. - 2017 г. – С. 7-27.

10. Федін А.В. Становлення ієзуїтської місії в Новій Франції в 1611-1630 гг. / А.В. Федін // Вопросы истории. – 2010. – № 2. – С. 113-121.

11. Федін А.В. Ієзуїтська місія у гурунів в Новій Франції в 1634-1650 гг. / А. В. Федін // Вопросы истории. – 2010. – № 12. – С. 116-130.

12. Черкасов А. И. Шесть регионов Канады. Квебек / А. И. Черкасов // США – Канада: ЭПК. – 2008. – N 4. – С. 71-82 .

13. Finlay J. L. The Structure of Canadian History / J. L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario: Prentice-Hall, Canada 1984.

14. Francis R.D. Canadian history to Confederation / R. D. Francis. – Toronto, Montreal: Harcourt Canada, 2000.

15. History of the Canadian People. – Vol. 1 (Beginnings to 1876). Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.

16. Morton D.A. Short History of Canada / D. A. Morton. - Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (2 год.)

Встановлення англійського колоніального панування у Канаді. Соціально-економічний та політичний розвиток Канади у кінці XVIII – першій половині XIX століття

План

1. Соціально-економічний розвиток Верхньої та Нижньої Канади у кінці XVIII – першій половині XIX століття.

2. Англо-американська війна 1812 р. та її наслідки. Боротьба за реформи у Канаді (20–30 рр. XIX ст.).

3. Повстання 1837–1838 рр.: передумови та наслідки.

4. Місія лорда Дарема. Акт про Союз 1840 р: його зміст та значення.

Теми рефератів

1. Історичний портрет Текумсе.

2. Римо-католицька церква у Квебеці під час британського правління.

3. Російська імперія та повстання у Канаді 1837–1838 рр.

Методичні рекомендації

Для цього практичного заняття, так само, як і для попереднього, підійде комбінована методика навчання. Розкриваючи зміст першого питання, слід повторити попередній матеріал, стосовно встановленої

у Канаді колоніальної системи. Студенти, розділившись на дві групи, подають стислу характеристику економічного, політичного, соціального, культурного, релігійного та етнічного розвитку Верхньої та Нижньої Канади, акцентуючи увагу на спільних рисах та відмінностях.

Друге та третє питання розглядаються в плані широкої дискусії із максимальним залученням студентів.

Останнє питання практичного заняття, на нашу думку, слід розглянути у формі прес-конференції, на якій на запитання журналістів відповідає лорд Дарем та його найближче оточення – "члени місії" (2-3 студенти).

Література

1. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006. – 256 с.

2. Киселев А.А. Квебекский Акт 1774 г. / А.А. Киселев // Канадские тетради: Вып. 4. – Волгоград: Изд-во Офсет, 2010. – С. 20 - 33.

3. Кокотов С.А. Источники права колоний Британской Северной Америки: очерки истории: моногр. / С. А. Кокотов. – Брянск: РИО БГУ, 2009. - 223 с.

4. Коленеко В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека XVII-XX века / В. А. Коленеко; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2006. – 314 с.

4. Комкова Е.Г. Источники права колоний Британской Северной Америки. Очерки истории / Е.Г. Комкова // США - Канада: ЭПК. – 2011. - № 2. – С. 3-20.

5. Нохрин И.М. Борьба колониальных ассамблей Верхней и Нижней Канады за расширение полномочий и новые тенденции в развитии канадской идентичности в начале XIX в. / И.М. Нохрин. // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 27-43.

6. Нохрин И.М. Квебекский акт / И.М. Нохрин // Вестник Челябинского государственного университета. Серия: История. - 2012. - № 25 (279). - Вып. 52. - С.93–97.

7. Нохрин И.М. Утверждение британской администрации в Квебеке и проблема адаптации традиционной колониальной политики (середина 1760-х гг.) / И.М. Нохрин // Известия Саратовского университета. - 2012. - Т.12. - Вып. 3. - С. 23-27.

8. Симаева Е.П. Институт ответственного правительства в Канаде в 40-е гг. XIX в. / Е.П. Симаева // Вестник ВолГУ. Серия 9: Исследования молодых ученых. – 2005. – Вып. 4. Ч. 1. – С. 52-54.

9. Сиротинская М.М. "United States Magazine and Democratic Review" о восстании 1837–1838 гг. в Канаде / М.М. Сиротинская // Канадский ежегодник. Вып. 11: Труды РОИК / Российское о-во изучения Канады / отв. ред. В. А. Коленеко. – М.: [б. и.], 2007. – С. 30-53.

10. Тишков В. А. История Канады / В. А. Тишков. – М., 1982. – 176 с.

11. Тишков В.А. Отчет лорда Дарема "О состоянии дел в Британской Северной Америке, 1839" как исторический источник / В.А. Тишков // Ученые записки МГПУ. – 1967. - № 284. – С. 273-294.

12. Черкасов А. И. Шесть регионов Канады. Квебек / А. И. Черкасов // США – Канада: ЭПК. – 2008. – № 4. – С. 71-82.

13. Finlay J. L. The Structure of Canadian History / J. L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario: PrenticeHall Canada, 1984.

14. Francis R. D. Canadian history to Confederation / R. D. Francis. – Toronto, Montreal: Harcourt Canada, 2000.

15. History of the Canadian People. – Vol. 1 (Beginnings to 1876). – Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.

16. Morton, D. A. Short History of Canada / D. A. Morton. – Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (2 год.)

Створення домініону та економічний розвиток Канади у 2-й половині XIX століття

План

1. Шарлоттаунська та Квебекська конференції та їх наслідки
2. Територіальне розширення Канади
3. Проблема західних територій. Повстання метисів та їх наслідки
4. "Національна політика" Дж. А. Макдональда

Теми рефератів

1. Історичний портрет Луї Ріеля.
2. Рух за провінційні права у Канаді.
3. Іммігрантська програма К. Сіфтона та її результати.

Методичні рекомендації:

Для найбільш оптимального вивчення даної проблеми, що виноситься на практичне заняття, на нашу думку варто використати таку технологію колективно-групового навчання, що передбачає одночасну спільну (фронтальну) роботу всієї академічної групи. Саме тому запропонованою формою заняття буде "обговорення проблеми в

загальному колі". Метою даної технології є пояснення певних положень, привертання уваги студентів до складних та проблемних питань. Викладач повинен заохочувати всіх до рівної участі та дискусії. Вся група повинна обговорювати питання, що стосуються певної теми. Студенти висловлюються за бажанням і обговорення триває доти, доки є бажання висловлюватись. Наприкінці обговорення викладач бере слово і підводить короткі підсумки.

Студенти повинні обговорити процес створення канадської федерації, при цьому не забуваючи, що у той час англо-американські відносини дуже загострились. У першу чергу потрібно з'ясувати причини проведення конференції, оцінити їх роботу та результати, їх значення. Необхідно відповісти на головне питання – чому Канада обрала федеративну форму, а не стала унітарною державою. У другому питанні студенти аналізують процес територіального розширення Канади у 1870-1890-х рр. Особливу увагу слід приділити позиції Великобританії та США у даному питанні. Третє питання теми практичного заняття вимагає від студентів розгляду унікального етнополітичного об'єднання метисів, що проживали на західних територіях і не бажали свого включення до складу домініону без згоди місцевого населення (вони не вважали себе канадцами, ні американцями). Студенти вивчають причини, хід та наслідки повстань, причини їх поразки.

Останнє питання – розгляд та аналіз політичного курсу уряду консерваторів у 1878–1891, варто провести у форматі "прес-конференції", де одна група студентів (що спеціально готувалася з цієї проблеми) відповідає на питання загалу. Оцінюються як питання, що задаються, так і відповіді на них.

Література

1. Глеб М.В. Образование доминиона Канада / М.В. Глеб // Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых "Научные стремления - 2011" (14-18 ноября 2011 г). Т. 2. / Совет молодых ученых Национальной академии наук Беларуси. – Минск. - 2011. – С. 39-42.
2. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006. – 256 с.
3. Коленко В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека, XVII–XX века / В. А. Коленко; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2006. - 314 с.
4. Нохрин И.М. Голдуин Смит и континентализм в Канаде в последней трети XIX века / И.М. Нохрин // Вестник Челябинского

государственного университета. 2009. № 41 (179). История. Вып. 38. - С. 133–140.

5. Нохрин И.М. Общественно-политическая мысль Канады в 70 – 90-е гг. XIX века: поиск национальной идентичности и проблема имперского единства / И.М. Нохрин // Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 16. История. Вып. 32. – С. 133–140.

6. Нохрин И.М. Организация "Канада прежде всего" в контексте развития общественно-политической мысли Британской Северной Америки (конец 60–х-70-е гг. XIX в.) / И.М. Нохрин // Актуальные проблемы истории Канады: современные подходы отечественной новистики: сборник научных трудов памяти проф. Г.И. Лузянина / под общ ред. А.Г. Иванова. – Магнитогорск: МаГУ, 2009. – С. 29-42.

7. Нохрин И.М. Общественно-политическая мысль Канады и становление национального самосознания (последняя треть XIX - начало XX вв.): моногр./ И.М. Нохрин. – Huntsville: Altaspera Publishing & Literary Agency, 2012. – 232 с.

8. Райерсон С. Б. Неравный союз. История Канады, 1815–1873 /С. Б. Райерсон. – М., 1970.

9. Симаева Е. П. Становление канадской государственности: [монография] / Е. П. Симаева; ГОУ ВПО "ВолГУ". – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2008. -160 с.

10. Сороко-Цюпа О. С. История Канады / О. С. Сороко-Цюпа. – М., 1985.

11. Суанкей Б. Габриэль Дюмон и восстание 1885 г. в Саскачеване / Б. Суанкей / Пер. с англ. и послеслов. В. А. Тишкова. – М.: Прогресс, 1980. – 142 с.

12. Тишков В. А. История Канады /В. А. Тишков. – М., 1982. – 176 с.

13. Finlay J. L. The Structure of Canadian History / J. L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario: PrenticeHall Canada, 1984.

14. Francis R. D. Destinies: Canadian history since Confederation / R. D. Francis. – Scarborough, Ontario: Nelson Thomson Learning, 2000.

15. Historical booklets. – № 1–57.

16. History of the Canadian People. – Vol. 2 (1867 to the present). Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.

17. Morton, D. A. Short History of Canada / D. A. Morton. – Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5 (2 год.)

Канада у перший третині XX століття

План

1. Соціально-економічний та політичний курс уряду У. Лор'є. (друга "Національна політика").
2. Період післявоєнного процвітання.
3. Внутрішня та зовнішня політика уряду М. Кінга.
4. Велика депресія 1930-х рр. у Канаді. "Новий курс" Р. Бенета.

Теми рефератів

1. Участь Канади в англо-бурській війні 1899-1902 рр.
2. Проблеми імміграції та територіального розширення Канади наприкінці XIX – початку XX ст.
3. Виникнення нових політичних сил та рухів у Канаді у 30-х рр. XX ст.

Методичні рекомендації

Одним із варіантів підготовки до семінарського заняття може бути проведення студентами самостійного дослідження по запропонованому питанню. Група студентів вивчають джерела, наукову літературу, аналізують статті у періодичних виданнях. Інша група студентів проводить соціологічне дослідження питання. Обговорення результатів дозволить студентам глибше зрозуміти специфіку розвитку країни у даний історичний період та сформувані власний погляд на проблеми. Результати опитування варто репрезентувати у вигляді схем, графіків або діаграмної. Хоча запропонована методика не є остаточним варіантом і студенти самі можуть запропонувати свої варіанти проведення практичного заняття. У зв'язку з тим, що питання децю об'ємні, студенти повинні проявляти повагу та толерантність до своїх товаришів, що виступають після них і чітко дотримуватися часових меж для виступу.

Література

1. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006.
2. Жуковская Н.Ю. Сложный путь к внешнеполитической самостоятельности: Канада и проблема представительства британских доминионов на Парижской мирной конференции 1919 года / Н.Ю. Жуковская // 150 лет Канадской Федерации: от Британского

доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 97-110.

3. Коленеко В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека, XVII-XX века / В. А. Коленеко; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2006.

4. Соков И.А. Винсент Мэсси и канадская политическая культура в первой половине XX в. / И.А. Соков // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 110-125.

5. Соков И.А. История изучаемого региона стран Севернаой Америки. Канада. Учебное пособие / И.А. Соков. – Волгоград: Из-во ВГУ, 2012. – 782 с.

6. Сороко-Цюпа О. С. История Канады / О. С.Сороко-Цюпа. – М., 1985.

7. Суханова А.К. Первая мировая война и концепция канадского национализма Анри Бурасса / А.К. Суханова // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 69-81.

8. Тишков В. А. История Канады / В. А. Тишков. – М., 1982.

9. Чухловин А.П. Борьба Канады за автономность и признание международным актором в период Первой мировой войны и послевоенный период / А.П. Чухловин // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 81-97.

10. Finlay J. L. The Structure of Canadian History / J. L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario, 1984.

11. Franci, R. D. Destinies: Canadian history since Confederation / R. D. Francis. – Scarborough, Ontario: Nelson Thomson Learning, 2000.

12. Historical booklets. – № 1–57.

13. History of the Canadian People. – Vol. 2. Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.

14. Goldston R. C. The Road between the Wars: 1918–1941 / R. Goldston. – N. Y.: Fawcett Crest Books, 1978.

15. Morton D. A. Short History of Canada / D. A. Morton. – Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6 (2 год.)

Канада у 40–60-х роках XX століття

План

1. Канада у роки Другої світової війни (військові дії у Європі та Азії).
2. Зовнішня та внутрішня політика ліберальних та консервативних урядів (1948-1968 рр.).
3. Ж. Лесанж та "Тиха революція" у Квебеці.

Теми рефератів

1. Справа Ігоря Гузенко та радянсько-канадські зовнішньополітичні відносини
2. "План Дугласа Ебота" 1947 р. Канадизація економіки та боротьба з американським впливом.

Методичні рекомендації:

Методикою підготовки та проведення даного практичного заняття є дискусійний метод "займи позицію". Саме він дозволяє визначити розмаїття поглядів на проблему, що вивчається. У роботі за цією методикою слід використовувати дві протилежні думки, які не мають одної відповіді. Розглядаючи протилежні позиції з дискусійної проблеми, студенти знайомляться з альтернативними поглядами, на практиці використовують уміння захищати власні позиції, навчаються вмінню вести дискусію. Студенти визначають власну позицію щодо дискусійного питання. Обґрунтовуючи позицію та захищаючи свою точку зору учасники дискусійного процесу поділяються на групи однодумців. Після завершення процесу обговорення, який контролює викладач, останній питає чи не змінились погляди та позиція учасників, просить студентів з різних груп назвати найбільш переконливі аргументи, що прозвучали у їх опонентів.

Література

1. Данилов, С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006.
2. Коленко В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека, XVII-XX века / В. А. Коленко; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2006.
3. Поздеева Л. В. Канада в годы Второй мировой войны / Л. В. Поздеева. – М.: Наука, 1986.

4. Соков И.А. История изучаемого региона стран Северной Америки. Канада. Учебное пособие / И.А. Соков. – Волгоград: Из-во ВГУ, 2012. – 782 с.
5. Сороко-Цюпа О. С. История Канады / О. С.Сороко-Цюпа. – М., 1985.
6. Тишков В. А. История Канады /В. А. Тишков. - М., 1982.
7. Bothwell R. Canada since 1945 / R. Bothwell. -Toronto: University of Toronto Press, 1981.
8. Finlay J. L. The Structure of Canadian History /J. L. Finlay, D. N.Sprague. – Scarborough, Ontario, 1984.
9. Francis R. D. Destinies: Canadian history since Confederation / R. D. Francis. – Scarborough, Ontario: Nelson Thomson Learning, 2000.
10. Historical booklets. – № 1–57.
11. History of the Canadian People. – Vol. 2. – Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7-8 (4 год.)

Соціально-економічний та політичний розвиток Канади у останній третині XX – на початку XXI століття

План

1. "Ера Трюдо". Канада у 1968–1984 рр.
 - політика у сфері економічних відносин
 - відновлення соціально-політичної стабільності
 - проблеми національної єдності країни та спроба їх вирішення.
 Жовтнева криза 1970 року.
 - зовнішньополітична програма кабінетів П. Трюдо. "Третя альтернатива".
2. Внутрішня політика ліберальних та консервативних урядів (з 1984 р. – по наш час). "Консервативна хвиля" та "політичний поворот вправо".
3. Франко-канадське національне питання.
4. Зовнішня політика Канади у кінці XX – на початку XXI ст. Канада у "Великій сімці" та G-20. Канада та НАФТА.
5. Українсько-канадські відносини: успіхи, проблеми та перспективи.

Теми рефератів

1. "Аборигенна політика" канадських урядів останньої чверті XX ст.
2. Проблеми особистої і суспільної безпеки та прав людини у XXI ст. у Канаді.
3. Канадські клуби в NHL.

Методичні рекомендації

Готуючись до даного практичного заняття варто взяти за основу одну із інтерактивних технологій кооперативного навчання, а саме "спільний проект". Дана форма заняття передбачає активну роботу в малих групах. Суть її полягає в спільному пошуку групами узгоджених рішень, що знаходять своє відображення у кінцевих спільних результатах, які виключають критику позицій та групове протистояння. При підготовці до першого питання колектив студентської групи поділяється на три робочі групи та групу експертів (з сильних студентів), які отримують на передодні практичного заняття одну з проблем, що виноситься на обговорення, для самостійної підготовки. На семінарському занятті робочі групи по черзі роблять широкий доклад по своїй проблемі (викладач контролює, щоб усі студенти групи взяли участь у роботі). Робота групи експертів полягає в аналізі запропонованих проектів вирішення проблем та оцінці роботи товаришів. Викладач контролює робочий процес і виставляє остаточні оцінки за результатами заняття. Студенти повинні пояснити, чому не дивлячись на всі урядові заходи та програми Канада змогла вийти з економічної кризи 1974-1975 рр. тільки разом з США та тільки за її допомогою. Оцінюючи економічні успіхи четвертого уряду П. Трюдо слід звернути увагу на програму співробітництва "трипартизму". Не повинна залишитися поза їх увагою Конституційна реформа 1982 р. Характеризуючи програми консерваторів слід звернути увагу на принцип розширення соціальної підтримки партії у населення – т. з. "соціальне вирівнювання".

Друге питання необхідно провести у формі рольової гри, де дві групи студентів представляють дві політичні сили Канади, що борються за владу (консерваторів та лібералів). Головним завданням дебатів повинно стати з'ясування партійних позицій по основним політичним, економічним та соціальним питанням, проблемам культурного та національного розвитку.

При підготовці третього питання варто використати інтерактивну технологію колективно-групового навчання як "дерево рішень". Методика "дерева рішень" допомагає студентам проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень. Студентам пропонується проблема, яка не має однозначного рішення. Визначивши суть проблеми та отримавши додаткову інформацію від доповідачів, студенти пропонують свої рішення з ситуації, що склалася, при цьому вони роблять наголос на позитивних та негативних наслідках запропонованого рішення. Після цього проводиться загальне обговорення і навіть можна провести голосування для прийняття одного з варіантів рішень. Проблемами які потребують вирішення можуть стати суть,

причини та характер подій, а також вибору моделей подальшого розвитку країни. Студенти повинні з'ясувати етнічні особливості Квебеку, проаналізувати національний антагонізм та сепаратизм, визначити чинники, які заважають врегулюванню проблеми. Особливу увагу потрібно приділити результатам референдумів 1980 та 1995 рр.

Аналізуючи зовнішню політику країни у післявоєнний період, покажіть основні вектори зовнішньополітичної орієнтації країни в роки "холодної війни". Детальніше розкрийте північноамериканський напрямок та стосунки з СРСР, а потім з країнами пострадянського простору.

Література

1. Агеева И. А. От "либерального" к "прогрессивному" консерватизму (Консервативная партия Канады в 40-е – начале 60-х годов XX в.) / И. А. Агеева. – М.: ИВИ, 1996.

2. Богданова Т.В. История развития политики мультикультурализма на уровне провинций / Т.В. Богданова // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 81-97. – С. 191-202.

3. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006.

4. Коленеко В. А. Французская Канада в прошлости настоящем: очерки истории Квебека, XVII-XX века / В. А. Коленеко; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2006.

5. Комаров А.Н. Партийные системы Канады на федеральном и провинциальном уровнях в начале XXI в.: тенденции развития / А.Н. Комарова // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 164-178.

6. Мосина В.С. Истоки канадской многокультурности и происхождение политики мультикультурализма / В.С. Мосина // 150 лет Канадской Федерации: от Британского доминиона к глобальному игроку. Материалы Шестых Канадских чтений. – СПб.: СКИФИЯ-принт, 2017. – С. 178-191.

7. Соков И.А. История изучаемого региона стран Севернаой Америки. Канада. Учебное пособие / И.А. Соков. – Волгоград: Изд-во ВГУ, 2012. – 782 с.

8. Сороко-Цюпа О. С. История Канады / О. С.Сороко-Цюпа. – М., 1985.

9. Тишков В. А. История Канады / В. А. Тишков. – М., 1982.

10. Bothwell R. Canada since 1945 / R. Bothwell. – Toronto: University of Toronto Press, 1981.

11. Finlay J. L. The Structure of Canadian History / J.L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario: Prentice-Hall Canada, 1984.

12. Francis R. D. Destinies: Canadian history since Confederation / R. D. Francis. – Scarborough, Ontario: Nelson Thomson Learning, 2000.

13. History of the Canadian People. – Vol. 2 (1867 to the present). Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.

14. Morton D. A. Short History of Canada / D. A. Morton. – Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.

5.2. Орієнтовні питання для самопідготовки

Питання до заліку

1. Предмет та завдання курсу "Канада: історія та сучасність". Періодизація історії Канади. Історіографія курсу.

2. Канада до початку європейської колонізації. Розселення та спосіб життя корінних мешканців країни.

3. Перші плавання європейців до берегів Канади та її географічне відкриття.

4. Заснування Нової Франції та французька колоніальна система у Канаді.

5. Початок англійської експансії на території Канади та перші англо-французькі конфлікти.

6. Нова Франція та англійські колонії на території Канади у першій половині XVIII ст.

7. Семирічна війна у Північній Америці та падіння Нової Франції.

8. Встановлення британської колоніальної системи у Канаді. Зародження франко-канадської нації.

9. Соціально-економічний та політичний розвиток Канади у кінці XVIII – на початку XIX століття. Боротьба за реформи.

10. Революція (повстання) 1937-1938 рр. та місія лорда Дарема.

11. Створення "відповідального уряду" та політичні партії Канади.

12. Створення домініону та Акт про Британську Північну Америку 1867 р.

13. Територіальне розширення Канади у 2-й пол. XIX ст. Проблеми західних територій.

14. Перше та друге повстання метисів та їх результати.

15. Соціально-економічний розвиток Канади у 2-й пол. XIX ст. "Національна політика" Дж. Макдональда.

16. Канада напередодні та у роки Першої світової війни. Соціально-економічний та політичний курс урядів У. Лорье та Р. Бордена - А. Мейгана.

17. Канада у міжвоєнний період. Доба "проспереті". Нові суспільні рухи.

18. Внутрішня та зовнішня політика М. Кінга.

19. "Велика депресія" у Канаді. "Новий курс" консервативного уряду Бенета.

20. Канада у роки Другої світової війни.

21. Економічний розвиток Канади у післявоєнний період. Проблема нових територій.

22. Внутрішня та зовнішня політика урядів Л. Сен-Лорана, Дж. Дифенбейкера та Л. Пірсона.

23. "Ера Трюдо" та основні економічні та політичні досягнення країни.

24. Національне питання у країні у період 1968-1984 рр. Франко-канадський сепаратизм.

25. Внутрішня та зовнішня політика урядів Б. Малруні та Ж. Кретьєна.

26. Канада на початку XXI ст. Політика уряду Дж. Трюдо.

27. Розвиток освіти та культури у Канаді. Проблеми канадської ідентичності.

28. Політика мультикультуралізму у Канаді.

29. Зовнішня політика сучасної Канади. Північноамериканська інтеграція. Канада та НАФТА.

30. Політичний устрій Канади. Конституція Канади. Політичні партії. Федеративно-провінційні відносини.

Орієнтовна тематика курсових та дипломних робіт:

1. Взаємовідносини французької та британської колоніальної адміністрації з індіанськими племенами Канади.

2. Завоювання Канади Великобританією та англо-французькі відносини у колонії у кінці XVIII – першій половині XIX століття.

3. Адаптація колоніальної політики Великобританії до канадських умов: взаємодія британських та франко-канадських політичних еліт у останній третині XIX століття.

4. Міжетнічні відносини у Квебеку у роки війни за незалежність США 1775-1783рр.

5. Кліка Шато та Сімейний пакт.

6. Канадська федерація та її противники: етнічна складова регіоналізму, континенталізму та сепаратизму.

7. Націоналізм, імперіалізм та міжетнічні відносини у Канаді у роки Першої світової війни.

8. "Французька" Канада: Квебек 1930-х рр. у пошуках національної ідентичності.

9. Партійна система сучасної Канади. Специфіка канадського федералізму.

10. Сучасна політика Канади у сфері міжетнічних відносин.

6. ГЛОСАРІЙ

Корінне населення Канади – індіанські племена асінобойнів, атапасків та крі, що проживали у преріях. Алгонкіни, ірокези та гурони – проживали у лісах. Індіанські племена, що мешкали на Атлантичному узбережжі – алгонкіни, мікмаки, біоути. Ескімоси – племена, що заселяли території Арктичного архіпелагу. Нутка – населяли тихоокеанське узбережжя Канади.

Союз п'яти племен – ірокезомовні племена (мохоки, онайда, онондага, кай-юга та сенека), що населяли території провінцій Онтаріо та Квебек, а також штатів Нью-Йорк та Оклахома (США). Самоназва – ходеносауни або ходинонхсони ("люди довгого дому") або ірокези ("справжні гадюки"). Союз виник близько 1570 р. і пізніше отримав назву Ліга або Конфедерації ірокезів. У 1722 р. у Лігу було прийнято плем'я тускарора. У англо-французький колоніальний боротьбі виступали на боці британців. Французів підтримувало плем'я гуронів.

Нова Франція – загальна назва французьких колоніальних володінь у Північній Америці (1534–1763 рр.). У різний час до складу Нової Франції входили – Канада (сучасні канадські провінції Квебек та Онтаріо), Луїзіана (території сучасних штатів США – Луїзіана, Міссісіпі, Арканзас, Північна та Південна Дакота, Айова, Канзас, Міссурі, Монтана, Небраска та Оклахома), Акадія (сучасні канадські провінції Нью-Брансуїк, Нова Шотландія та Острів Принца Едуарда), Нова Земля (сучасний Ньюфаундленд).

Сеньйоральна система Нової Франції – напівфеодальна система розподілу землі, що існувала у колонії Нова Франція. Була введена у 1627 р. кардиналом Ришельє. Земля розподілялась наділами, що називались сеньйоріями. Вони управлялися поміщиками (не тільки дворянами за походженнями), але зберігалися у власності короля Франції. Після британського завоювання Канади система продовжила існувати аж до 1854 р.

Квебекський акт 1774 р. – закон, прийнятий парламентом Великобританії, що встановлював процедуру управління провінцією Квебек. Закон відновлював французьке цивільне право, зберігав у недоторканності сеньйоральну систему землеволодіння, підтверджував свободу віросповідання та визнавав права католицької церкви (в першу чергу на збір десятини) та суттєво розширював кордони Квебеку. Закон був неоднозначно сприйнятий франко-канадцям (його підтримала лише знать та духовенство), а мешканці Тринадцяти колоній (у майбутньому - США) виступили категорично проти цього закону.

Конституційний акт 1791 р. – закон прийнятий парламентом Великобританії, щоб сприяти розміщенню у провінції Квебек англomовних колоністів (лоялістів), які іммігрували з США після війни за незалежність 1775-1783 рр. Акт поділяв Квебек на дві частини – Верхню (сучасна провінція Онтаріо) та Нижню (сучасна провінція Квебек) Канади. У Верхній Канаді зберігались англійські інститути влади, а у Нижній – французькі. У кожній колонії впроваджувалась представницька асамблея, права якої були обмежені. Конституційний акт 1791 р. вважається переламним моментом у розвитку франко-канадського націоналізму. Та як виділив для канадців окрему, власну провінцію – Нижню Канаду.

Кліка Шато та Сімейний пакт – назви неформальних груп багатих та впливових англomовних родин (олігархів) Нижньої та Верхньої Канади на початку XIX століття. У політичному житті часто іменувалися як "партія бюрократів" (торі).

Повстання патріотів 1837-1838 рр. – повстання населення Нижньої Канади проти британської влади та засилля кліки Шато за розширення політичних прав населення. Повстання очолив Луї-Жозеф Папіно. Було підтримано США.

Акт про Британську Північну Америку 1840 р. – закон ліквідував провінції Верхня та Нижня Канади, об'єднавши їх у єдину під назвою "провінція Канада". Поява закону стала результатом діяльності місії лорда Дарема.

Конституційний акт 1867 р. – законодавчий акт парламенту Великобританії, яким було створено нову державу – Британський домініон або Канадську конфедерацію (у складі 4-х провінцій). Акт визначав основні функції уряду Канади (повна самостійність у вирішенні внутрішньополітичних справ), розмежовував повноваження між федеральною та провінційною владою та став основою подальшого територіального розширення країни.

"Національна політика" – політичний курс прем'єр-міністра Канади Дж. А. Макдональда, що базувалася на трьох головних ідеях –

високі протекціоністські тарифи, забезпечення трансконтинентальної залізниці та заселення Західних територій іммігрантами.

Мовне питання у Манітобі – питання про статус французької мови по відношенню до англійської у провінції Манітоба. У 1870 р. території Манітоби були включені до складу Канади. Тут було проголошено акт Манітоби 1870 р., який дозволяв двомовну систему освіти. Одна у 1890 р. британці та англо-канадці заборонили навчання на французькій мові. Франкомовне населення частково було знищене, а частково змушене іммігрувати у Квебек.

Мобілізаційні кризи 1917 та 1944 рр. – масові виступи франко-канадців проти призову на військову службу в роки Першої та Другої світової війни. Були викликані прийняттям закону про загальний військовий обов'язок та не бажанням франко-канадців воювати за інтереси Великої Британії.

Вестмінстерський статут 1931 р. – акт британського парламенту, що вводив повну автономію Канади у сфері закордонної політики. Парламенту Великобританії заборонялось ставити під сумнів будь-який закон, що стосувався зовнішньої та внутрішньої політики домініонів. Цей статут поклав початок створенню Британської Співдружності. Хоча фактично Британія зберегла контроль над зовнішньою політикою домініонів.

"Тиха революція" – програма реформ у Квебеці у 1960-х рр. у сфері економіки. Політики. Культури та освіти з метою модернізації квебекського суспільства.

Комісія Бі енд Бі – королівська комісія з питання білінгвізму та бікультуралізму, що була створена у 1963 р.

Акт про Канаду 1982 р. – законодавчий акт парламенту Великобританії, що розірвав останні конституційні та законодавчі зв'язки між Великобританією та Канадою та ознаменував репатріацію канадської конституції.

Мультикультуралізм – політика Канади, що є підходом до управління культурним різноманіттям у багатоетнічному суспільстві, ґрунтується на загальній повазі, толерантності та терпимості до культурних відмінностей у межах єдиної країни.

7. РЕКОМЕНДОВАА ЛІТЕРАТУРИ

Загальні праці

1. Данилов С. Ю. История Канады / С. Ю. Данилов. – М.: Весь Мир, 2006. - 256 с.
2. Коленеко В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека. XVII-XX в. / В.А. Коленко. – М.: Ин-т. всеоб. истории РАН: Наука, 2006. -313 с.
3. Косихина С.С. История Канады: Новое время. Курс лекций / С.С. Косихина. – Благовещенск: Амурский гос. ун-т, 2013. – 156 с.
4. Проблемы историографии Канады / отв. ред. В.А. Тишков. – М.: Наука, 1981.
5. Райерсон С.Б. Неравный союз. История Канады, 1815-1873. М., 2007.
6. Райерсон С.Б. Основание Канады. Канада с древнейших времен до 1815 г. М., 2009.
7. Соков И.А. История изучаемого региона стран Севернаой Америки. Канада. Учебное пособие / И.А. Соков. – Волгоград: Из-во ВГУ, 2012. – 782 с.
8. Соков И.А. Социально-политическая система стран изучаемого региона Северная Америка. В 2-х частях. Ч. II. Канада / И.А. Соков. – М.: РИОР, 2011 – 512 с.
9. Сороко-Цюпа О. С. История Канады / О.С. Сороко-Цюпа. – М., 1985.
10. Тишков В. А. История Канады / В.А. Тишков. – М., 1982.
11. Тишков В. А., Кошелев Л. В История Канады. – М.: Мысль, 1982. – 268 с.
12. Тишков В. А. Страна кленового листа / В.А. Тишков. – М., 1997.

Підручники

1. Бредіхин А. В. Сучасна історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918- 2009). - Донецьк : ДонНУ, 2012 . - 364 с.
2. История новейшего времени стран Европы и Америки:1918-1945 / Под ред. Е. Ф. Язькова: Учеб. пособие для студ. вузов специальности "История". - М., 1999.
3. Козлітин В.Д. Історія країн Європи та Америки (1918–1945 рр.) - Х. : Рейтинг, 2010. - 82 с.

4. Кузьмін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки: навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. - Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2011. - 456 с.

5. Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: Учебник для студ. высш. учеб. заведений: В 2 ч. / Под ред. А. М. Родригеса, М. В. Пономарева. — М., 2001.

6. Павлюк В. В. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918- 1945 рр: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Віктор Павлюк. - Л. : Піраміда, 2010. - 281 с. 30 74.

7. Калінчик В. О. Історія Західної Європи та Північної Америки нового часу: навч.- метод. посіб. для студ.- Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. - 156 с.

8. Пономарев М.В., Смирнова С.Ю. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Практическое пособие: в 3 ч. – Ч.2. – М., 2000.

Джерела

1. Конституции государств Американского континента / Под ред. Г.С. Гурвича. М. 2009. Т. 2.

2. Canadian history in documents, 1763 – 1966 – Toronto: The Ryerson Press – 397 p.

3. Documentary Problems in Canadian History. – Vol 2. Post - Confederation /ed. by J. M. Bumsted. - Georgetown, Ontario: Irwin-Dorsey, 1969.

Додаткова література

1. Австралия и Канада. Отв. ред. И.А. Лебедев М., 2008.

2. Агеева И.А. От "либерального" к "прогрессивному" консерватизму (Консервативная партия Канады в 40-е – начале 60-х годов XX в.) / И. А. Агеева. – М.: ИВИ, 1996.

4. Ажаева В.С. Канада: тенденции социально-политического развития. М., 2001.

5. Ажаева В.С. Мозаика политической культуры Канады. М., 1996.

6. Акимов Ю.Г. К вопросу о социально-экономическом и политическом строе колонии Новая Франция (1608–1760) // Вестник С.-Петерб. ун-та. 1995. Сер. 2. Вып. 3.

7. Акимов Ю. Г. От межколониальных конфликтов к битве империй: англо-французское соперничество в Северной Америке в XVII – начале XVIII в. СПб., 2005.

8. Акимов Ю. Г. Очерки ранней истории Канады / Ю. Г. Акимов. – СПб.: ВИРД, 1999.
9. Акимов Ю.Г. Канадский опыт государственного строительства: уроки для России // Канада и Россия: аспекты сотрудничества: СПб., 2000.
10. Акимов Ю.Г. Поселение Сент-Круа (1604–1605): начальная страница французской колонизации Северной Америки // Американский ежегодник 2003. М.: "Наука", 2005.
11. Акимов Ю.Г. Проблемы Французской Канады: учебно-методическое пособие. СПб., 2000.
12. Акимов Ю.Г. Трансформация квебекского общества после Тихой революции. Изобретение новой франкофонной традиции в Северной Америке // Россия и Канада: северное измерение и вызовы национальной безопасности. СПб., 2007.
13. Акимов Ю.Г. Этническое и политическое развитие Английской и Французской Канады: опыт сравнительной характеристики. // Канадский ежегодник. Труды РОИК. Вып. 8. М., 2004.
14. Актуальные проблемы российско-канадских отношений. – М., 1999.
15. Альманах. Размышление о Канаде. – М., 1999.
16. Бейклесс Дж. Америка глазами первооткрывателей. М.: 1966.
17. Данилов С. Ю. 12 лиц Канады / С. Ю. Данилов. – М., 1987.
18. Данилов С.Ю., Шило В.Е. Политико-государственный механизм современной Канады: сравнительно-историческое исследование. М., 2011.
19. Захаров А. Федеративное устройство и сепаратизм в Канаде и в России // ПОЛИС. 2002. № 3.
20. Зимулина Л. А. Доминионы и неоколониалистская политика Англии – Владимир: ВГПИ им. Лебедева – Полянского, 1990 – 97 с.
21. Канада 1918-1945. Исторический очерк. Отв. ред. Л.В. Поздеева. М., 2006. – 504.
22. Канада и Россия: арктическое измерение. – СПб., 2005–2006.
23. Канада на пороге 80-х годов. Экономика и политика. М., 1979.
24. Канадские тетради. – Волгоград, 2004–2005.
25. Канадский ежегодник. – М., 1997–2006.
26. Козлова Н.Ю. Канада: политические партии и выборы // Избирательные системы и партии в буржуазном государстве. М., 1979.
27. Кокотов С.А. Быть или не быть реформе правительства Канады // США - Канада: экономика, политика, культура. 2006. № 10.
28. Коленеко В. А. Квебекская проблема в послевоенной Канаде / В. А. Коленеко. – М., 1986.

29. Комкова Е.Г., Барановский К.Ю. Выборы в Канаде: правые консерваторы у власти // США – Канада: экономика, политика, культура. 2006. № 10.

30. Кочегарова Н.И. Великобритания и новая канадская конституция (1980–1982) // Великобритания, Франция и США в международных отношениях нового и новейшего времени. М., 1985.

31. Кукушкин В.Е. "империализм" и "континентализм" в судьбах Канады (конец XIX – начало XX века) // Британская история XIX-XX веков: люди, события, идеи. Челябинск, 2007.

32. Кукушкин В.Е. Канада и англо-бурская война // Из Британской истории нового и новейшего времени. Челябинск, 2006.

33. Лещенко Л.А. Фермерское движение в Канаде (1900–1935). Киев, 1979.

34. Лидин А.И. Государственный строй Канады. М., 1960.

35. Мартыненко Б. А. Канада во Второй мировой войне: формирование "Североатлантического треугольника". 1939–1941. – К.: Наук. думка, 1986 – 136 с.

36. Материалы канадских чтений. – СПб., 2000–2005.

37. Матеріали Першої міжнародної конференції з Канадознавства, 26-28-лютого 2010 року, Чернівці: Рута, 2011. - 279 с.

38. Мелкумов А.А. Канадский федерализм: теория и практика. М., 1998.

39. Мелкумов А. А. Особенности государственно-политического устройства Канады / А. А. Мелкумов // Вестник московского университета. Сер. 12. – 2000. – № 3. – С. 103–120.

40. Мижув П.Г. История колониальной политики и колониальной империи Англии. СПб., 1909.

41. Мижув П.Г. Крестьянское царство. Очерки развития и современного состояния Канады. – СПб.: типография Альтшулера, 1905. – 119 с.

42. Милейковский А. Г. Канада и англо-американские противоречия – Москва: Госполитиздат, 1958 – 504 с.

43. Мишин А.А. Парламент Канады // Парламенты мира. М., 2011.

44. Мозель Т.Н. История Канады в 70-е годы. М., 1985.

45. Молочков С. Ф. Современная внутренняя политика Канады / С. Ф. Молочков. – М.: Наука, 1986.

46. Немова Л. Л. Антикризисная программа правительства Канады / Л. Л. Немова, Е. Е. Хорошилов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2009. – № 5.

47. Нохрин И.М. Голдуин Смит и континентализм в Канаде в последней трети XIX века // Вестник Челябинского государственного университета, серия "История". Вып.38. 2009. № 41. С. 133-140.

48. Нохрин И.М. Жюль-Поль Тардивель и становление идей франкоканадского сепаратизма в последней трети XIX в. // Вестник Челябинского государственного университета, серия "История". Вып. 44. 2011, № 9. С. 116-120.

49. Нохрин И.М. Канада: английская или французская? Утверждение британской колониальной администрации в Квебеке и первые попытки урегулирования межэтнических противоречий (1763–1791 гг.). – Челябинск: Энциклопедия, 2013. – 160 с.

50. Нохрин И.М. Общественно-политическая мысль Канады в 70 – 90-е гг. XIX века: поиск национальной идентичности и проблема имперского единства // Вестник Челябинского государственного университета, серия "История". Вып.32. 2009. №16. С. 100-109.

51. Нохрин И.М. Общественно-политическая мысль Канады и становление национального самосознания (последняя треть XIX - начало XX вв.). – М., 2012. — 232 с.

52. Нохрин И.М. Организация "Канада прежде всего" в контексте развития общественно-политической мысли Британской Северной Америки (кон. 60–70-е гг. XIX в.) // Актуальные проблемы истории Канады: современные подходы отечественной новистики. Магнитогорск, 2009, с. 29-42.

53. Переосмысление Канады. – Волгоград, 2002–2005.

54. Поздеева Л.В. Канада в годы Второй мировой войны. М., 2006.

55. Райерсон С. Б. Неравный союз. История Канады, 1815-1873. / С.Б. Райерсон. – М.: Прогресс, 1970. – 395 с.

56. Райерсон С. Б. Основание Канады. Канада с древнейших времён до 1815 г. / пер. с англ. – м.: Изд-во иностр. лит., 1963. – 350 с.

57. Система державного управління Канади: досвід для України / уклад. О. І. Максимова; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. - К.: НАДУ, 2010. - 60 с. - (Серія видань з міжнародного досвіду державного управління).

58. Современная внутренняя политика Канады. М., 1986.

59. Современная Канада. – М., 1998.

60. Сороко-Цюпа О.С. Рабочее движение в Канаде (1929–1939). М., 1977.

61. Суанкей Б. Габриэль Дюмон и восстание в 1885 году в Саскачеване / Б. Суанкей. – М., 2010.

62. Тимашова Т. Н. Канадская модель федерализма: монография / Т. Н. Тимашова. – М.: Анкил, 2002. – 126 с.

63. Тишков В.А. Освободительное движение в колониальной Канаде. М., 2008.

64. Фурсова Л.Н. Иммиграция и национальное развитие Канады, 1945–1970. М., 1975.

65. Чепасов А. А. К вопросу о продлении договора о взаимной торговле между США и Канадой // Внешняя политика США в последний трети XIX в. – Л., 1991. – С. 27-36.

66. Черкасов А.И. Шесть регионов Канады: очерки региональной географии // США–Канада: Экономика, политика, культура. 2008. № 1–4.

67. Черкасов С.П. Двенадцать лиц Канады. М., 2007.

68. Шило В.Е. Канадский федерализм и международные отношения. М., 1985.

69. Шило В.Е. Канадский федерализм перед выбором: в тисках конституционных противоречий // Канадский ежегодник. Вып. 6. М., 2001.

Додаткова література (на іноземних мовах)

1. Adams H. History of the United States of America during the Administration of James Madison. – New York: The library of America, 1986. – 1438 p.

2. Anderson F. Crucible of War: The Seven Years' War and the Fate of Empire in British North America, 1754-1766. – New York: Alfred Knopf, 2000.

3. Bercuson D. J. Canada and the Burden of Unity /D. J. Bercuson. – Toronto, Ontario: The Macmillan Company of Canada Limited, 1977.

4. Boardman R. J. European Responses to Canada's Third Option Policy / R. J. Boardman / Fleming M. [Ed.] The European Community and Canada–EC Relations. – Ottawa: European Politics Group, 1979.

5. Bothwell R. Our century: the Canadian journey / R. Bothwell, J. L. Granatstein. – Toronto, Ontario: McArthur & Company, 2000.

6. Bryce G. A. Short History of the Canadian People. – London, 1887. – 212 p.

7. Canada and the World in the Twentieth Century. Canadian Studies Journals around the World. – Ottawa, Ontario, 1977.

8. Copp J. T. No price too high: Canadians and the Second World War. McGraw-Hill Ryerson, 1995.

9. Creighton D. Canada's first century. 1867-1967. – Toronto, 1970. – 372 p.

10. Creighton D. G. A History of Canada. Dominion of the North / D. G. Creighton. – Cambridge: The River-side Press, 1944.

11. Dawson R. MacGregor. *The Conscription Crisis of 1944*. Toronto: University of Toronto Press, 1961.
12. *Democratic Equality: What Went Wrong?* / ed. by E. Broadbent. - Toronto, 2000.
13. Dickinson John; Young, Brian. *A Short History of Quebec*. – Third Edition. — Montreal: McGill-Queen's University Press, 2003.
14. Dolan M. B. *Western Europe as a Counterweight: An Analysis of Canadian–European Foreign Policy Behaviors in the Post–War Era* / Dolan M. B. / Tomlin B. [Ed.] *Canada's Foreign Policy: Analysis and Trends*. – Toronto, 1978.
15. Doran C. F. *Why Canadian unity matters and why Americans care democratic pluralism at risk* / C. F. Doran. - Toronto: 2001.
16. Finlay J. L. *The Structure of Canadian History* / J.L. Finlay, D. N. Sprague. – Scarborough, Ontario: Prentice-Hall Canada, 1984.
17. Francis R.D.; Jones Richard; Smith Donald B. A. *History of Canada*. - Nelson Education, 2009.
18. Francis R. D. *Canadian history to Confederation* /R. D. Francis. – Toronto, Montreal: Harcourt Canada, 2000.
19. Francis R. D. *Destinies: Canadian history since Confederation*. - Scarborough, Ontario: Nelson Thomson Learning, 2000.
20. Goldston R. C. *The Road between the Wars: 1918–1941* / R. C. Goldston. -N. Y.: Fawcett Crest Books, 1978.
21. Graham G. G. *A Concise History of Canada*. – New York, 1968. – 192 p.
22. Granatstein J. L., Bothwell R. *Pirouette: Pierre Trudeau and Canadian Foreign Policy* / J. L. Granatstein, R. Bothwell. – Toronto: University of Toronto Press, 1990.
23. Herstein H. H., Huges L. J., Kirbyson R. C. *Challenge and Survival: The History of Canada*. – Scarborough, 1976. – 466 p.
24. *History of the Canadian People: in 2 vol.* – Vol. 1 (Beginnings to 1876); Vol. 2 (1867 to the present). - Toronto, Ontario: Clark Pitman, 1993.
25. Levesque R. *My Quebec. La passion du Quebec*/ R. Levesque. - Toronto; New York; London; Sydney: Methuen, 1979, – 192 p.
26. Morton D. A. *Short History of Canada* / D. A. Morton. – Toronto, Ontario: McClelland & Stewart, 1999.
27. Muirhead B. W. *Postwar Canadian Trade* / B. W. Muirhead / *The Organization of European Economic Cooperation, Dollar Restrictions, and Canada, 1948–1957*. – Montreal: McGill–Queen's University Press, 1987. – 332 p.

28. Muirhead B. W. The Development of Postwar Canadian Trade Policy: The Failure of the Anglo-European Option / B. W. Muirhead. – Montreal: McGill–Queen's University Press, 1992. – 328 p.

29. Peckham H. The Colonial Wars, 1689-1762. – Chicago: University of Chicago Press, 1964.

30. Samuel Adams Drake. The Border Wars of New England, Commonly Called King William's and Queen Ann's Wars – N. Y., 1897.

31. The Cambridge History of the British Empire. Vol. VI. Canada and Newfoundland. – Cambridge, 1930. – 1004 p.

32. Woodcock J. Canada and the Canadians. – London, 1973. – 304 p.

Періодичні видання

1. Вопросы истории. – 1992–2006.
2. Канадский ежегодник. – М., 1997–2006.
3. Канадские тетради. – Волгоград, 2004–2005.
4. Материалы канадский чтений. – СПб., 2000–2005.
5. Международная жизнь. – 1994–2006.
6. Новое время. – 1987, 1990, 1994–2006.
7. Переосмысление Канады. – Волгоград, 2002–2005.
8. США-Канада, – 1992–2006.
9. Historical booklets. – 1963–1998. – № 1–5, 7, 9–36, 38–40, 42, 44– 53, 55–58.

Інтернет ресурси

1. **Державна бібліотека Торонто.** – Режим доступу: <http://www.tul.toronto.on.ca>
2. **Електронний каталог. Бібліографічні бази.**
<http://www.canada.gc.ca>
<http://www.pm.gc.ca>
<http://www.parl.gc.ca>
<http://www.iccs-ciec.ca>
www.canadahistory.com
http://www.canada.gc.ca/canadiana/cdaind_e.html
<http://www.politicalresources.net/canada/canada.htm>
3. **Законодавство Канади** Public Service Modernization Act, 2003.
– Режим доступу: <http://laws.justice.gc.ca/en/showtdmcs/P33.4>
4. **Канадська партійна система** // Короткий курс лекцій з дисципліни "Конституційне право зарубіжних країн". – Режим доступу: <http://studme.com.ua.3>.
– Квебекський Блок - www.blocquebecois.org

- Консервативна партія Канади - www.conservative.ca
- Ліберальна партія Канади - www.liberal.ca
- Нова демократична партія Канади - www.ndp.ca

5. **Національна бібліотека Квебеку.** – Режим доступу:
<http://www.bnquebec.ca>

6. **Офіційні установи та вищі посадовці Канади**

- Офіційний сервер Канади <http://canada.gc.ca>
- Генерал-губернатор Канади <http://www.gg.ca>
- Прем'єр-міністр Канади <http://www.pm.gc.ca>
- Парламент Канади <http://www.parl.gc.ca>
- Міністерство закордонних справ Канади <http://www.dfait-maeci.gc.ca>

- Національний архів Канади <http://www.archives.ca>
- Посольство України в Канаді <http://www.infoukes.com/ukremb>

7. **Сайти канадських провінцій і територій**

- Альберта <http://www.gov.ab.ca/home/>
- Британська Колумбія <http://www.gov.bc.ca/>
- Квебек http://www.gouv.qc.ca/Index_en.html
- Манітоба <http://www.gov.mb.ca/index.shtml>
- Нова Шотландія <http://www.gov.ns.ca/>
- Нунавут <http://www.gov.ns.ca/>
- Нью-Брунсвік <http://www.gnb.ca/index-e.asp>
- Ньюфаундленд <http://www.gov.nf.ca/>
- Онтаріо <http://www.gov.on.ca/MBS/english/index.html>
- Острів Принца Едварда <http://www.gov.pe.ca/index.php3/>
- Північно-західні території <http://www.gov.nt.ca/>
- Саскачеван <http://www.gov.sk.ca/>

8. Role of the Governor General // The Governor General of Canada
 Web Site: <http://www.gg.ca/document.aspxid>.

Навчальне видання

Укладач
Лейберов Олексій Олегович

КАНАДА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

*Навчально-методичні матеріали
та плани семінарських занять
для студентів IV курсу
історико-юридичного факультету*

Технічний редактор – І. П. Борис
Комп'ютерна верстка – Н. О. Приходько

Друкується за авторським редагуванням.

Підписано до друку 28.07.20
Гарнітура ComputerModern
Замовлення № 1469

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 2,21
Ум. друк. арк. 2,73

Папір офсетний
Електронне видання

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3-А
(04631) 7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.